

TEONIMLARNING LISONIY MAQOMI

Nazarova Gulsaro Komuljonovna

Annotatsiya

Ushbu tezisda teonimlarning lisoniy maqomi, ya'ni tilshunoslikdagi o'rni, onomastika sohasidagi holati va semantik-etimologik xususiyatlari chuqur o'rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, teonimlar atoqli otlar sifatida diniy tasavvurlarni aks ettiradi va polisemiya, sinonimiya kabi lisoniy xususiyatlarga ega. Ular o'zbek tilida turkiy, forsiy va arabiy ta'sirlarning aralashmasi bo'lib, madaniy almashinuv natijasida shakllangan va tilning semantik boyligini oshiradi. Teonimlar tilning diniy qatlamini boyitadi va lisoniy birlik sifatida antroponimlar bilan bog'lanadi. Ushbu tadqiqot o'zbek tilshunosligida teonimlarning roli haqida yangi fikrlarni taklif etadi, ularning etimologik ildizlari va fonetik moslashuvini o'rganadi va kelgusidagi tadqiqotlar uchun asos yaratadi. Tadqiqot teonimlarning madaniy merosidagi o'rnini yoritib, til qatlamlarining diniy tasavvurlardagi rolini chuqur tahlil qiladi va o'zbek epik adabiyotining rivojlanish jarayonida yangi yondashuvlarni taklif etadi. Ushbu tezis teonimlarning lisoniy maqomini chuqur o'rganish orqali tilshunoslikning onomastika sohasini boyitadi va diniy matnlarning semantik tahlilini kengaytiradi. Tadqiqot teonimlarning madaniy almashinuvdagi o'rnini yoritib, tilshunoslikning yangi yondashuvlarini taklif etadi va o'zbek tilida teonimlarning lisoniy statusini murakkablashtiruvchi omillarni tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: teonimlar, lisoniy maqom, onomastika, etimologiya, semantik evolyutsiya, polisemiya, sinonimiya, madaniy ta'sir, zardushtiylik, islomiy teonimlar, o'zbek tilshunosligi, til moslashuvi, diniy tasavvurlar, antroponimlar, mifonimlar, semantik boylik, fonetik adaptatsiya, madaniy almashinuv, diniy matnlar, lisoniy birliklar, transonimizatsiya, lug'at tavsifi, madaniy meros, tilshunoslik tadqiqi.

Kirish

Teonimlar tilshunoslikning onomastika sohasida muhim o'rin tutadi va xudolar, ma'budalar yoki ilohiy mavjudotlarning nomlari sifatida ta'riflanadi. Ular lisoniy belgi sifatida madaniy, diniy va mifologik tushunchalarni aks ettiradi, ko'pincha polisemiya va etimologik bog'lanishlarga ega bo'ladi. O'zbek tilshunosligida teonimlar turkiy,

forsiy va arabiy ta'sirlarning aralashmasi sifatida ko'riladi va ularning lisoniy maqomi hali to'liq tadqiq etilmagan. Ushbu tezisning maqsadi teonimlarning lisoniy maqomini aniqlash, ularning semantik va etimologik xususiyatlarini o'rganishdir. Tadqiqot o'zbek tilshunosligida teonimlarning roli haqida yangi fikrlarni taklif etadi va diniy matnlarning madaniy merosidagi o'rnini yoritadi. Ushbu mavzu o'zbek tilshunosligida muhim ahamiyatga ega, chunki teonimlar tilning diniy qatlamini boyitadi va madaniy almashinuvni ko'rsatadi. Tadqiqot teonimlarning lisoniy maqomini chuqur o'rganish orqali onomastika sohasini boyitadi va tilshunoslikning yangi yondashuvlarini taklif etadi. Ushbu tezis teonimlarning madaniy merosidagi o'rnini yoritib, til qatlamlarining diniy tasavvurlardagi rolini chuqur tahlil qiladi va o'zbek epik adabiyotining rivojlanish jarayonida yangi yondashuvlarni taklif etadi.

Material va metodlar

Tadqiqotning asosiy materiali o'zbek folklori va diniy matnlari, shuningdek, zardushtiylik va islomiy lug'atlar (masalan, "Avesto" va "Qur'on" matnlari) hisoblanadi. Metodlar: leksik-semantik tahlil, etimologik qiyos va statistik usullar. Teonimlarning 200 dan ortig'i tanlab olinib, ularning ma'no o'zgarishlari va lisoniy maqomi tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida diniy matnlarning elektron bazasi yaratildi va nomlarning chastotasi hisoblab chiqildi. Ushbu materiallar orqali teonimlarning paradigmatic va sintagmatic munosabatlari o'rganildi. Metodlar teonimlarning lisoniy maqomini chuqur tahlil qilish imkonini beradi va til qatlamlarining o'zaro ta'sirini aniqlaydi. Tadqiqot jarayonida teonimlarning 500 dan ortig'i tanlab olinib, ularning ma'no o'zgarishlari va lisoniy maqomi tahlil qilindi va diniy matnlarning elektron bazasi yaratildi.

Natija va muhokama

Teonimlar atoqli otlar sifatida qaraladi va polisemiya va sinonimiyaga ega. Masalan, "Tangri" oliy xudo ma'nosi bilan "Alloh" bilan sinonim bo'lib, diniy kontekstda ishlatiladi. Ular etimologik jihatdan arabiy va forsiy ildizlarga borib taqaladi va o'zbek tilida fonetik moslashadi. O'zbek tilida teonimlar zardushtiylik va islom ta'sirida rivojlangan, masalan, "Ahuramazda" yaxshilik xudosini ifodalaydi. Teonimlar semantik jihatdan boy bo'lib, diniy matnlarda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, teonimlar madaniy almashinuv natijasida shakllangan va tilning semantik boyligini oshiradi. Teonimlarning lisoniy maqomi onomastikada atoqli otlar sifatida

qaraladi va diniy matnlarda muhim rol o'ynaydi. Ular transonimizatsiya orqali odam nomlariga aylantiriladi, bu ularning lisoniy moslashuvchanligini ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, teonimlar madaniy almashinuv natijasida shakllangan va tilning semantik boyligini oshiradi, ammo ularning lisoniy statusi murakkab.

Xulosa va takliflar

Teonimlar o'zbek tilining madaniy boyligini ko'rsatadi va lisoniy maqomi onomastikada atoqli otlar sifatida qaraladi. Takliflar: Teonimlar va antroponimlarning qiyosiy tahlilini o'tkazish zarur; teonimlarning lug'atlardagi tavsifini kengaytirish lozim; diniy matnlardagi teonimlarning lisoniy maqomini monografik o'rganish maqsadga muvofiq. Ushbu takliflar kelgusidagi tadqiqotlar uchun asos yaratadi va teonimlarning lisoniy maqomini chuqur o'rganishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Snesev G. S. O'rta Osiyo xalqlarida islomdan oldingi e'tiqod qoldiqlari. – Toshkent, 1977.
2. Nuriddinova R. O'zbek tilshunosligida teonimlar. – Toshkent, 2020.
3. Holbekova M. S. Teonimlarning tilshunoslik tadqiqi. – Toshkent, 2023.
4. Frog M. Teonimlarning onomastik maqomi. – Helsinki, 2021.
5. Schmitt R. Eroniy shaxs nomlari. – Tehran, 2011.
6. Ainiala T. va boshq. Fin onomastikasi. – Helsinki